

УДК 622.23.05

М.П. Калюш, Є.В. Галба, О.В. Максютенко - студенти, науковий керівник доц. В.М.Сліденко

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» Інститут енергозбереження та енергоменеджменту, м. Київ, Україна

РЕЗОНАНСНИЙ КОМПЛЕКС ІМПУЛЬСНОЇ ДІЇ НА НАФТОВУ СВЕРДЛОВИНУ

Анотація. Запропоновано резонансний комплекс імпульсної дії на нафтову свердловину з параметрами, що забезпечують резонансний режим коливань тиску в рідині. Це викликає збільшення проникливості колектора і сприяє підвищенню продуктивності нафтової свердловини.

Аннотация. Предложено резонансный комплекс импульсного действия на нефтяную скважину с параметрами, обеспечивающими резонансный режим колебаний давления в жидкости. Это вызывает увеличение проницаемости коллектора и способствует повышению производительности нефтяной скважины.

Abstract. The resonance complex of the impulsive operating is offered on an oil-well with parameters, providing the resonance mode of pressure fluctuations in a liquid. It causes the increase of permeability of collector and instrumental in the increase of the productivity of oil-wells.

Вступ. На сьогоднішній день в світі підвищення рівня видобування запасів сировини є одним з основних завдань видобувних компаній. Відомі методи видобутку дозволяють вилучити з надр від 25 до 50% вуглеводневої сировини. Таким чином, понад 50% вуглеводнів залишаються в землі. Науковою проблемою є пошук нових методів та способів збільшення нафтовіддачі пластів.

Існуючі методи відновлення та підвищення фільтраційно-ємнісних характеристик продуктивних пластів у привибійній зоні свердловин (ПЗС) такі як: гідророзрив пласта, дія на продуктивні пласти хімічними реагентами, вибухові технології, поряд з високою ефективністю, мають цілий ряд суттєвих недоліків.

Мета роботи. Обґрунтування структури та частотних параметрів генератора коливань резонансної дії на привибійну зону свердловини в межах його домінантних частот для підвищення дебіту нафтової свердловини [2].

Матеріал і результати дослідження. В НТУУ "КПІ" в межах міжнародного договору з ЗАТ "Ренфорс" (Росія) розроблений комплекс обладнання "Імпульс" для підвищення дебіту нафтових свердловин до складу якого входить генератор коливань резонансної дії. Конструкція генератора захищена патентами України і Росії [4].

Генератор містить вихровий модуль 1, резонатор 2 та хвилевід 3 (рис.1). Хвилевід 3 складається з пакета насосно-компресорних труб (НКТ) і його довжина залежить від кількості НКТ в пакеті і, отже, може регулюватись. Вихровий модуль 1 містить розташовані в трубчатому корпусі вихрову камеру та клапанний блок. Резонатор 2 містить корпус з радіальними отворами і розташований в ньому підпружинений золотник обтікаючої форми.

При проведенні комплексом "Імпульс" відновлювальних робіт на свердловині генератор на насосно-компресорних трубах (НКТ) опускається до рівня перфораційних отворів в обсадній колоні свердловини. Через генератор з поверхні, за допомогою насосного агрегата, прокачується робоча рідина. В якості робочої рідини застосовуються різноманітні

хімреагентні розчини на водній чи нафтовій основі, які активно діють на колектор привибійної зони свердловини. Робоча рідина через радіальні отвори резонатора і перфораційні отвори в обсадній колоні репресивно діє на нафтовий колектор в привибійній зоні, знеміцнює та очищує його від кольматантів і покращує гідравлічний зв'язок колектора з свердловиною.

Механізм репресивної дії робочої рідини на нафтовий колектор пов'язаний із взаємодією вихрового модуля, хвилевода і резонатора при роботі генератора.

В процесі роботи генератора, потік робочої рідини у вихровому модулі розпадається на два потоки: один з яких потрапляє у вихрову камеру через тангенціальні отвори і розкручується в ній, досягаючи швидкості до 130 м/с, а інший, через клапанний блок, всмоктується в камеру інжекції і далі надходить у вихрову камеру. При зустрічі вихрового і інжекційного потоків вихор розпадається, швидкість рідини падає до 35 м/с і, відповідно, тиск у вихровій камері збільшується, рідина виштовхується через вихідні отвори у хвилевід. Кількість рідини у вихровій камері зменшується, що призводить до нового вихроутворення і далі цикл повторюється з частотою f_2 , яка залежить від геометричних, кінематичних та динамічних параметрів вихрового модулю і за розрахунками складає 42-53 Гц.

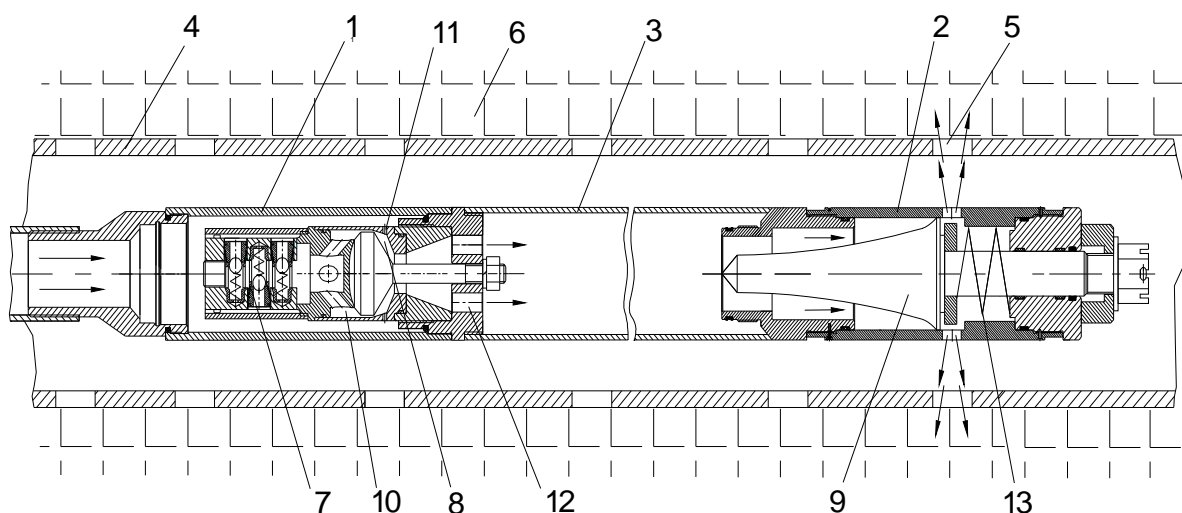

Рисунок 1 – Генератор коливань резонансної дії на привибійну зону нафтової свердловини:
 1 – вихровий модуль, 2 – резонатор, 3 – хвилевід, 4 – обсадна колона,
 5 – перфораційні отвори, 6 – привибійна зона, 7 – клапанний блок,
 8 – вихрова камера, 9 – підпружинений золотник, 10 – камера інжекції,
 11 – тангенціальні отвори, 12 – вихідні отвори, 13 – пружні елементи

Лінійна частота власних коливань підпружиненого золотника резонатора визначається:

$$f_p = \frac{\omega}{2 \cdot \pi},$$

де ω – кругова частота власних коливань підпружиненого золотника

$$\omega = \sqrt{\frac{c_3}{m_3}},$$

c_3 – жорсткість пакету пружних елементів, m_3 – зведена маса, яка приймає участь в коливальному процесі.

Жорсткість пакету пружних елементів визначається як зведена жорсткість c_3 за формулою для послідовно розташованих елементів:

$$\frac{1}{c_3} = \sum_{i=1}^n \frac{1}{c_i},$$

де c_i – жорсткість одного пружного елемента.

Тоді

$$c_3 = \frac{1}{\sum_{i=1}^n \frac{1}{c_i}}.$$

Зведена маса, яка приймає участь в коливальному процесі, визначається геометричними параметрами підпружиненого золотника та видовженої камери хвилевода (пакетом НКТ між генератором та резонатором), а також властивостями робочої рідини в хвилеводі:

$$m_3 = m_{зол} + m_p,$$

де $m_{зол}$ – маса золотника, m_p – маса робочої рідини в хвилеводі.

Маса робочої рідини в хвилеводі визначається:

$$m_p = \rho \cdot \pi \cdot \frac{d_{хв}^2}{4} \cdot l_{хв},$$

де ρ – густина рідини, $d_{хв}$, $l_{хв}$ – відповідно внутрішній діаметр та довжина хвилевода.

Діапазон власних частот резонатора f_p регулюється довжиною хвилевода та вибором пружних елементів і знаходиться за розрахунками в межах 23-54 Гц, що практично охоплює діапазон частот вимушених коливань тиску f_2 , які генеруються вихровим модулем.

Репресивний тиск в резонаторі досягається шляхом перекриття щілин на виході підпружиненим золотником резонатора. Розрахункова схема резонатора показана на рис.2.

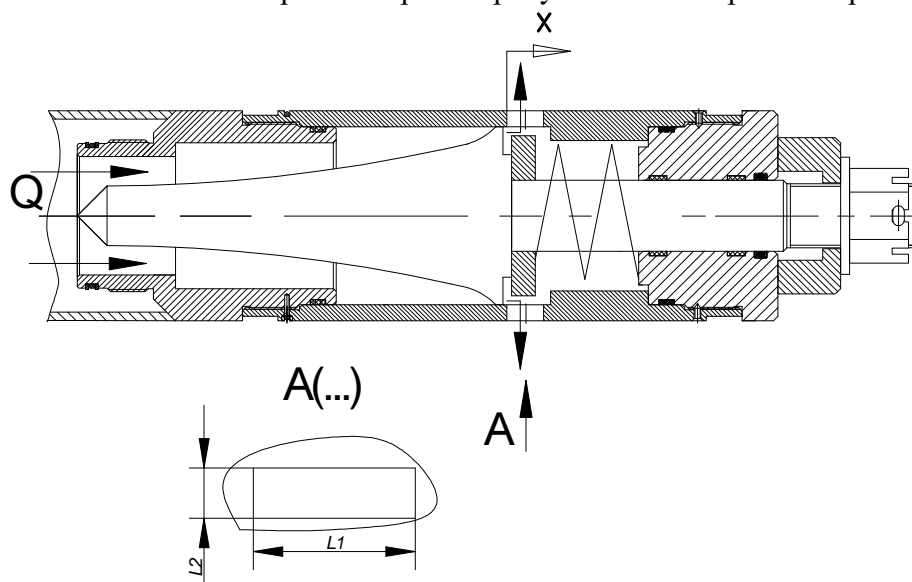

Рисунок 2 – Моделювання підпружиненого резонатора

На вході в резонатор поступає пульсуючий потік від генератора з раціональною витратою $Q=600$ л/хв ($0,01$ м³/с). Підняття тиску в резонаторі здійснюється дроселюванням рідини при її проходженні через чотири бокових щілини в резонаторі, які поступово відкриваються при русі золотника резонатора в напрямку x (рис.2).

Тоді приймаючи для розрахунку параметри (наприклад, $\mu = 0,64$ - коефіцієнт витрат, $\rho=1000$ кг/м³ - густина рідини), отримаємо значення перевищення тиску дроселювання над гідростатичним тиском:

$$\Delta p = \frac{Q^2}{\mu^2 \cdot S_x^2} \cdot \frac{\rho}{2}$$

де S_x - сумарна площа чотирьох щілин резонатора, поточне значення якої залежить від положення золотника резонатора і характеризується координатою x .

Поточне значення площі $S_x = 4 \cdot L_2 \cdot L_1$, при заданому постійному значенні L_2 і вектору змінних значень L_1 .

При цьому зміна тиску на виході резонатора буде характеризуватись залежністю $\Delta p = f(L_1)$. Розрахунками встановлено, що раціональний приріст тиску від роботи генератора імпульсних репресивних коливань складає 3 МПа. При цьому можливі частоти коливань складають 23...54 Гц.

За допомогою комп'ютерного моделювання з використанням інструменту Flow Simulation оболонки SolidWorks побудована тривимірна модель вихрового генератора та досліджена гідродинаміка вихрового генератора, а саме змодельовано процес закрутки вихрового потоку в камері завихрення та потік робочої рідини через клапанний блок. В результаті моделювання встановлено розподіл тиску та швидкості потоку по всій довжині генератора.

Процес дроселювання робочої рідини через клапанний блок показаний на рис.3.

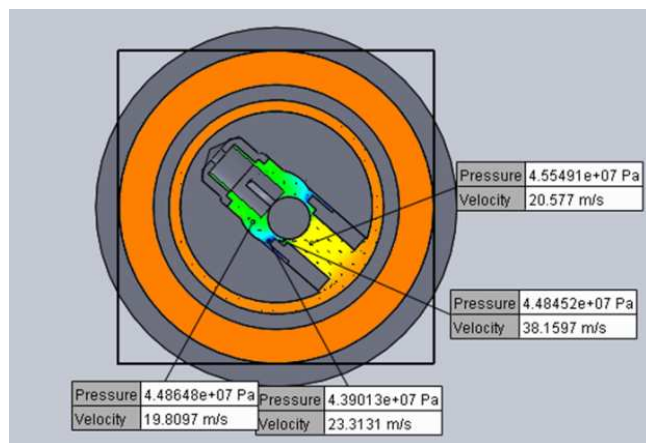

Рисунок 3 – Моделювання клапанного блоку:

Також за допомогою оболонки SolidWorks досліджено гідродинамічні процеси, які відбуваються у вихровій камері. Принципова 3D - модель вихрової камери зображена на рис.4.

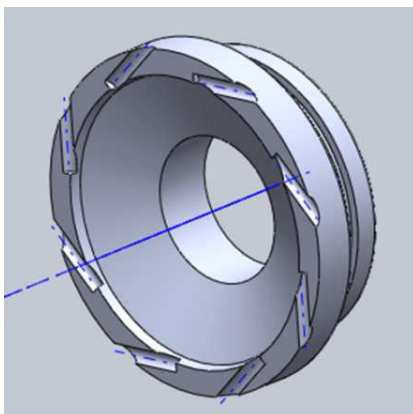

Рисунок 4 – Моделювання вихрової камери

Дроселювання потоку відбувається через вісім радіальних отворів діаметром 3мм кожний, що розташовані по контуру завихрювача.

Витрата через отвір [3]:

$$Q = \varepsilon \cdot \varphi \cdot S \cdot \sqrt{2 \cdot g \cdot H} = \mu \cdot S \cdot \sqrt{2 \cdot g \cdot H}$$

де $\mu = \varepsilon \cdot \varphi$ – коефіцієнт витрат.

Коефіцієнти $\mu, \varepsilon, \varphi$ залежать від числа Рейнольдса. При великому числі Рейнольдса $Re > 10^4$ ці коефіцієнти практично постійні, і їх середні значення дорівнюють $\varepsilon = 0,64$, $\varphi = 0,97$, $\mu = 0,62$. Зазвичай коефіцієнт μ визначається дослідним шляхом.

Висновки.

Продуктивний пласт нафтової свердловини є нестійкою термодинамічною системою і тому проявляє властивості автоколивальної нелінійної системи із зосередженими параметрами та має ряд власних частот. При використанні запропонованого резонансного комплексу імпульсної дії на нафтову свердловину, пластові структури локально можуть входити в резонанс на домінуючих частотах.

Запропонована конструкція з раціональними частотними параметрами, внаслідок взаємодії вихрового модуля, хвилевода і резонатора, забезпечує резонансний режим коливань тиску в рідині, викликає збільшення амплітуди коливань тиску і, відповідно, підсилює репресивну дію рідини на колектор привибійної зони, знеміцнюючи його. Це призводить до збільшення проникливості колектора і сприяє стабілізації гідродинамічного зв'язку нафтового пласта з свердловиною з очищенням старих і створенням нових фільтраційних каналів за рахунок утворених імпульсами мікротріщин, що сприяє підвищенню продуктивності нафтової свердловини.

Перелік посилань:

1. Алямовский А. А. Компьютерное моделирование в инженерной практике [Текст] \ А. А. Алямовский, А. А Собачкин, Е.В. Одинцов – СПб.: БХВ-Петербург, 2005.- 800 с.: ил.
2. Дыбленко В.П. Повышение продуктивности и реанимация скважин с применением виброволнового воздействия [Текст] \ В.П. Дыбленко, Р.Н. Камалов, Р.Я. Шариффулин, И.А. Туфанов – М.: ООО «Недра-Бизнесцентр», 2000. — 381 с: ил.
3. Коваль П. В. Гидравлика и гидропривод горных машин: Учебник для вузов по специальности «Горные машины и комплексы». — М.: Машиностроение, 1979. — 319 с, ил.
4. Стабілізація функціонування гірничої машини з імпульсним виконавчим органом: монографія/ В.М. Сліденко, С.П. Шевчук. - К.: НТУУ "КПІ", 2010. - 192 с.